

THỰC HIỆN CHÍNH SÁCH HỖ TRỢ ĐẤT SẢN XUẤT, ĐẤT Ở, NHÀ Ở CHO HỘ ĐỒNG BÀO DÂN TỘC THIỂU SỐ NGHÈO

TÙ THANH - KIM NGỌC ĐÀM

Trong công cuộc đổi mới đất nước, mỗi thành tựu phát triển kinh tế đều gắn với sự tiến bộ xã hội và thực hiện công bằng xã hội. Điều đó được thể hiện ở việc Đảng, Nhà nước ta luôn quan tâm giúp đỡ đồng bào dân tộc ở vùng sâu, vùng xa giải quyết những khó khăn trong cuộc sống, trong đó có hỗ trợ về đất đai sản xuất, đất ở và nhà ở...

TRONG những năm qua, một thực tế nổi lên khá bức xúc đối với Đảng, Nhà nước, nhân dân ta là bên cạnh những thành tựu rất ấn tượng về phát triển kinh tế - xã hội thì một bộ phận dân cư, nhất là đồng bào dân tộc ở vùng sâu, vùng xa, lại lâm vào cảnh khó khăn, nghèo đói. Một bộ phận dân cư này thiếu đất sản xuất, thậm chí không có đất, không có nhà để ở do nhiều lý do khác nhau. Để giúp đỡ, giảm bớt khó khăn cho đồng bào, Đảng, Nhà nước ta đã có chính sách hỗ trợ đất đai cho đồng bào để họ có đất sản xuất và có đất ở, nhà ở.

Mốc quan trọng trong giải quyết vấn đề này là Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa IX đã có Nghị quyết về Công tác dân tộc trong tình hình mới; từ đó đã dẫn đến kết quả là: Ngày 20-7-2004, Thủ tướng Chính phủ đã ra Quyết định số 134/2004/QĐ-TTg nhằm cụ thể hóa việc thực hiện Nghị quyết. Nội dung cơ bản của Quyết định số 134/2004/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính

phủ là hỗ trợ đất sản xuất, đất ở, nhà ở và nước sinh hoạt cho hộ đồng bào dân tộc thiểu số nghèo, đời sống khó khăn. Do tính chất đúng đắn và cấp thiết của quyết định này, các địa phương đã nhanh chóng tổ chức hội nghị quán triệt và chỉ đạo các ngành, các cấp ở tỉnh và khẩn trương tổ chức thực hiện. Một số cấp ủy Đảng ở Cao Bằng, Nghệ An, Bình Phước... đã ra nghị quyết riêng về việc chỉ đạo thực hiện Quyết định số 134/2004/QĐ-TTg. Các tỉnh đều thành lập Ban Chỉ đạo thực hiện Quyết định này ở các cấp từ tỉnh đến huyện, xã, (một số tỉnh thành lập mới, một số tỉnh kiện toàn từ Ban Chỉ đạo thực hiện Chương trình 135 - Chương trình phát triển kinh tế - xã hội các xã đặc biệt khó khăn, miền núi, vùng sâu, vùng xa, được Thủ tướng Chính phủ phê duyệt theo Quyết định số 135/1998/QĐ-TTg ngày 31-7-1998), tiến hành thống kê, rà soát, bình xét đối tượng, xây dựng đề án trình cấp có thẩm quyền phê duyệt.

Hầu hết các địa phương với sự tham gia của Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể quần chúng đã tiến hành công khai, dân chủ trong bình xét đối tượng thụ hưởng. Nhiều địa phương mở các hội nghị triển khai, tập huấn quy trình cụ thể và cử cán bộ trực tiếp phụ trách, theo dõi, giám sát bảo đảm các nguyên tắc theo quy định. Có lẽ đây là một quyết định đã được thực tiễn đón nhận và thực hiện khá nhanh chóng, góp phần làm biến đổi tích cực cuộc sống của đồng bào dân tộc gặp khó khăn ⁽¹⁾.

Để làm tốt vấn đề này, Chính phủ đã giao cho các ngành có liên quan điều tra, khảo sát tình hình một cách chặt chẽ và kỹ lưỡng. Theo báo cáo của Hội đồng Dân tộc Quốc hội khóa XII, qua điều tra thống kê của các địa phương từ tháng 12-2004 đến tháng 5-2006, số hộ thuộc diện thực hiện Quyết định 134 trên toàn quốc là: 475.408 hộ. Trong đó:

- Số hộ cần hỗ trợ đất sản xuất: 237.616 hộ/81.656 ha.
- Số hộ cần hỗ trợ đất ở: 87.882 hộ/1.744 ha.
- Số hộ cần hỗ trợ nhà ở: 337.832 hộ.

Cùng với sự hỗ trợ về đất sản xuất và đất ở, Chính phủ còn hỗ trợ tài chính giúp đồng bào dân tộc có nhà ở và nước sinh hoạt, với số vốn hàng ngàn tỉ đồng. Đến tháng 9-2007, Thủ tướng có Công văn số 1326/TTg-ĐP về điều chỉnh mức hỗ trợ nhà ở và nước sinh hoạt, vì thế tăng thêm 544,363 tỉ đồng, nâng tổng vốn ngân sách trung ương hỗ trợ lên 4.473,9 tỉ đồng. Theo phương án mới đến đầu năm 2008, tổng số vốn đã cấp là: 4.391 tỉ đồng, đạt gần 98% nhu cầu vốn. Cụ thể là: Khu vực Đông Bắc: 1.103,6 tỉ đồng, chiếm tỷ lệ 25%, khu vực Tây Bắc: 751,6 tỉ đồng, chiếm tỷ lệ 17%, khu vực Duyên hải miền Trung: 595 tỉ đồng, chiếm tỷ lệ 13,2%, khu vực Tây Nguyên: 575,2 tỉ đồng, chiếm tỷ lệ 12%, khu vực đồng bằng sông Cửu Long: 709 tỉ đồng, chiếm tỷ lệ 16%. Năm 2007 và 2008, Bộ Tài chính cũng đã phân bổ 8 tỉ đồng hỗ trợ các địa phương về kinh phí quản lý cho công tác này nhằm giúp các địa phương đẩy nhanh tiến độ công việc... Do được hầu hết các địa phương

quan tâm ưu tiên thực hiện Quyết định số 134, đến hết năm 2007, cả nước đã hỗ trợ nhà ở cho 330.293 hộ, đạt tỷ lệ 98% số hộ theo kế hoạch ban đầu và 89% số hộ sau khi điều chỉnh bổ sung.

Các địa phương như Quảng Nam, Thanh Hóa, Nghệ An, Thừa Thiên - Huế, Cao Bằng, Lạng Sơn, Phú Thọ... đạt tỷ lệ cao và bảo đảm cả về số lượng, chất lượng nhà ở đủ các tiêu chuẩn 3 cứng: nền cứng, vách cứng và mái cứng. Một số tỉnh như: Tuyên Quang, Quảng Nam... giao cho ngành chức năng nghiên cứu kỹ về cấu trúc diện tích nhà cho phù hợp với điều kiện sinh hoạt và phong tục tập quán của đồng bào.

Đáng quan tâm là, việc giải quyết đất ở cho các hộ gia đình được các địa phương triển khai bằng nhiều phương án, hình thức khác nhau với nhiều hình thức lồng ghép đa dạng, phong phú và sáng tạo. Thực tế đã chứng minh rằng, chỉ khi nào có đất ở, đất sản xuất thì đời sống của mỗi người dân, mỗi hộ mới ổn định, phát triển và trật tự an toàn xã hội mới được bảo đảm. Do đó, nhiều địa phương trong cả nước đã tiến hành công việc này rất khẩn trương và có hiệu quả khá tốt. Đến hết năm 2007 đã hỗ trợ được 77% số hộ với 71% diện tích theo kế hoạch ban đầu và 78% số hộ với 74% diện tích sau khi điều chỉnh, bổ sung.

Một số địa phương có quỹ đất đã quy hoạch được những khu dân cư mới, gắn với quy hoạch lâu dài của địa phương. Đây là những khu dân cư đẹp, được tăng cường kết cấu hạ tầng thuận lợi về đường, điện, nước... Một số nơi vận động anh em, bà con họ hàng chia sẻ, sang nhượng diện tích đất xây dựng nhà ở cho người còn khó khăn nên cơ bản hoàn thành chỉ tiêu. Tuy vậy, một số địa phương, nhất là ở đồng bằng sông Cửu Long

(1) Số liệu sử dụng trong bài trích theo Báo cáo số 205/HĐDT12 ngày 8-5-2008 của Hội đồng Dân tộc về kết quả giám sát việc triển khai thực hiện chính sách hỗ trợ đất sản xuất, đất ở, nhà ở và nước sinh hoạt cho hộ đồng bào dân tộc thiểu số nghèo, đời sống khó khăn theo Quyết định số 134 của Thủ tướng Chính phủ

không còn quỹ đất nên việc triển khai còn khó khăn lúng túng, kết quả còn hạn chế.

Về đất sản xuất, đây vẫn là nội dung khó khăn nhất trong quá trình thực hiện Quyết định 134 của nhiều địa phương. Đến nay, mới chỉ giải quyết được cho 70.549 hộ với tổng diện tích 25.151ha đạt 31% diện tích và 30% số hộ. Có 14 tỉnh chưa thực hiện nội dung hỗ trợ đất sản xuất cho các hộ đồng bào dân tộc thiểu số thiếu đất do quỹ đất eo hẹp. Trong đó, hầu hết các tỉnh khu vực đồng bằng sông Cửu Long đều chưa thực hiện do còn chờ vào chính sách riêng của Chính phủ. Bởi vì, việc tạo quỹ đất, địa phương không thể giải quyết được, mà phải ở cấp trên - cấp vĩ mô, có liên quan chặt chẽ đến nội dung của Luật Đất đai. Do vậy, cần phải điều chỉnh Luật Đất đai theo hướng tạo điều kiện thuận lợi cho Nhà nước thu hồi đất làm đất công cũng như làm các việc khác như đầu tư khu công nghiệp. Thực tế hiện nay, tuy Luật Đất đai đã quy định đất đai thuộc quyền sở hữu của Nhà nước, nhưng khi Nhà nước muốn thu hồi để xây dựng các công trình phúc lợi phục vụ quốc kế dân sinh thì gặp rất nhiều khó khăn, thậm chí không thu hồi được. Không những thế, còn xảy ra các cuộc khiếu kiện đông người, kéo dài, vượt cấp ở một số địa phương làm mất ổn định xã hội.

Có những trường hợp nhiều hộ được điều chỉnh đất, cấp quyền sử dụng đất nhưng lại xa nơi ở, không thuận tiện trong canh tác và bảo vệ, hoặc phải nhận đất cằn cỗi, không có nước tưới..., khiến sản xuất vẫn gặp khó khăn... cũng đã thất mắc, khiếu kiện. Lại có trường hợp ở nhiều địa phương do nhu cầu đất không quá gay gắt, chính quyền ít quan tâm chỉ đạo thực hiện, nên kết quả đạt thấp... Tất cả những hiện tượng trên đang là những điều tồn tại bất lợi cần sớm được khắc phục.

Dẫu còn một số vướng mắc, nhưng chính sách hỗ trợ đất sản xuất, đất ở, nhà ở và nước sinh hoạt cho các hộ đồng bào dân tộc thiểu số nghèo, đời sống khó khăn theo Quyết định 134 của Thủ tướng Chính phủ đã thực sự nhanh chóng đi vào cuộc sống, góp phần làm thay đổi

bộ mặt nông thôn vùng đồng bào các dân tộc. Đây là một chính sách hợp lòng dân, đáp ứng được niềm mong đợi của một bộ phận đồng bào các dân tộc và tháo gỡ cho nhiều địa phương những khó khăn bức bách về nhà ở, đất ở, đất sản xuất và nước sinh hoạt. Cải thiện được một bước đời sống của đồng bào các dân tộc, góp phần tích cực xóa đói, giảm nghèo, góp phần gìn giữ ổn định trật tự, an toàn xã hội, tạo sự đồng thuận trong vùng đồng bào các dân tộc thiểu số, củng cố thêm lòng tin của đồng bào đối với Đảng, Nhà nước; đối với chế độ xã hội chủ nghĩa mà Bác Hồ, Đảng, Nhà nước và nhân dân ta đã lựa chọn.

Có được những kết quả tốt đẹp trên là do: Quyết định số 134 của Thủ tướng Chính phủ đã đi đúng đường lối chính sách dân tộc của Đảng và Nhà nước ta là không ngừng chăm lo cải thiện đời sống của đồng bào các dân tộc. Sau khi có Quyết định số 134 của Thủ tướng Chính phủ, các bộ, ngành ở trung ương đã ban hành các văn bản hướng dẫn, chỉ đạo và một số văn bản liên quan tạo cơ sở pháp lý cho các địa phương nhanh chóng triển khai tổ chức thực hiện. Hầu hết, các tỉnh đã chỉ đạo thực hiện nghiêm túc, thành lập và kiện toàn ban chỉ đạo các cấp từ tỉnh đến huyện, xã, phân công cơ quan thường trực cấp tỉnh và các ngành hữu quan của tỉnh triển khai, rà soát, thống kê đối tượng, lập phương án trình Chính phủ. Các quy trình lập dự án, thẩm định, phê duyệt được triển khai đúng hướng dẫn của Quyết định; việc lựa chọn, bình xét các đối tượng theo quy định được tiến hành công khai, dân chủ, thống nhất từ cơ sở, đúng đối tượng, địa bàn. Đa số người dân hiểu rõ mình được gì và phải làm gì, cho nên đã không có hay ít có khiếu kiện trong quá trình thực hiện chính sách.

Nói cách khác, Quyết định 134 đã tạo điều kiện cho các địa phương có cơ sở thực hiện việc lồng ghép các chương trình mục tiêu trên cùng một địa bàn nhằm phát huy hiệu quả các công trình được đầu tư, cũng như sự sáng tạo, năng động của nhân dân. Nhiều địa phương đã tổ chức

tốt công tác tuyên truyền, phổ biến chủ trương, chính sách sâu rộng trong vùng đồng bào các dân tộc để đồng bào nhận thức được mục đích, yêu cầu, đối tượng, phạm vi của Quyết định 134. Do đó, phát huy được nội lực trong cộng đồng và truyền thống tương thân, tương ái, "lá lành đùm lá rách" của dân tộc, thực hiện tốt phương châm của Quyết định 134 là "Nhân dân tự làm, Nhà nước hỗ trợ và cộng đồng giúp đỡ". Nhiều tỉnh đã thực hiện tốt việc cân đối ngân sách hằng năm để góp vốn đối ứng, một số địa phương còn trích thêm ngân sách, huy động các nguồn lực khác và vận động cộng đồng đóng góp thêm về kinh phí, ngày công, vật liệu... để thực hiện chính sách cho các hộ nghèo, nhất là trong việc xây nhà ở, như Tuyên Quang, Nghệ An, Thừa Thiên - Huế, Đắk Nông, Gia Lai, hoặc một số tỉnh đã chỉ đạo thực hiện tốt Quyết định số 03/2005/QĐ-BNN của Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn về khai thác gỗ để hỗ trợ nhà ở cho đồng bào dân tộc thiểu số nghèo, đời sống khó khăn. Có thể nhận thấy, trong quá trình tổ chức thực hiện chính sách, công tác quản lý, cấp phát vốn từ trung ương đến các địa phương, các đoàn giám sát và các tỉnh đều khẳng định: chưa phát hiện sai phạm tham ô, tham nhũng, thất thoát lãng phí lớn. Vấn đề này đã được các ngành, các cấp có liên quan gấp rút khắc phục để nâng cao hiệu quả công tác trong thời gian tới.

Có thể khẳng định, tuy chưa đạt được kết quả như ý muốn của Đảng, Nhà nước ta, nhưng chính sách hỗ trợ đất ở, nhà ở, đất sản xuất cho đồng bào dân tộc khó khăn đã đạt được kết quả rất quan trọng. Đây là sự đột phá để giải quyết tốt những khó khăn bước đầu và tiến tới giải quyết những khó khăn phức tạp hơn trong thời gian tới. Vừa qua, Hội đồng Dân tộc Quốc hội khóa XII đã có một số kiến nghị, đề nghị Chính phủ cần điều hành công tác này theo hướng:

Một là, cần có chỉ đạo tổng kết trên phạm vi toàn quốc việc tổ chức thực hiện Quyết định số 134, chậm nhất là vào đầu năm 2009; đồng thời, rà soát tất cả các chương trình, mục tiêu có liên quan, như chương trình nước sạch nông thôn,

Unicef, Chương trình 135, Chương trình 134... lồng ghép, loại bỏ những nội dung trùng lặp, tập trung nguồn lực đầu tư thiết thực và có hiệu quả cao.

Hai là, qua giám sát của Hội đồng Dân tộc cho thấy còn có hiện tượng buông lỏng quản lý, có nhiều sơ hở, thiếu sót trong quản lý vốn và tổ chức thực hiện Quyết định số 134 ở vùng dân tộc và miền núi. Do đó, cần phải có sự điều tra đánh giá rõ ràng và đưa ra quyết sách cụ thể khắc phục tình trạng này càng sớm càng tốt.

Ba là, cần giải quyết đất sản xuất cho đồng bào dân tộc thiểu số theo hướng tổng hợp, gắn với chuyển dịch cơ cấu kinh tế, phát triển kết cấu hạ tầng nông thôn, vùng đồng bào dân tộc thiểu số, giải quyết đất canh tác gắn với giao đất, giao rừng, đào tạo nghề, thu hút con em người dân tộc thiểu số vào các ngành nghề phi nông nghiệp, phát triển làng nghề truyền thống và xuất khẩu lao động.

Bốn là, để giảm sức ép về nhu cầu đất sản xuất cho đồng bào các dân tộc thiểu số, cần sớm có chính sách cơ bản và thống nhất trong cả nước về việc đẩy mạnh công tác dạy nghề, giải quyết việc làm cho thanh niên các dân tộc. Làm được như vậy sẽ giải quyết được những mục tiêu lớn: Xóa đói, giảm nghèo, cải thiện đời sống, nâng cao thu nhập cho hộ đồng bào dân tộc thiểu số; từng bước đưa đồng bào các dân tộc hội nhập vào sự phát triển chung của cả nước, góp phần rất quan trọng trong việc tăng cường khối đại đoàn kết toàn dân tộc ngày càng vững chắc hơn.

Năm là, Chính phủ cần nhắc xem xét tăng cường tổ chức bộ máy làm công tác dân tộc từ trung ương đến cấp huyện cho phù hợp và đáp ứng với tình hình thực tiễn hiện nay. Công tác dân tộc là một công tác rất khó, địa bàn rộng, hiểm trở và là những nơi còn nhiều khó khăn, đói nghèo cao nhất cả nước. Rất nhiều cán bộ và những người tài giỏi ngại làm công tác dân tộc. Công tác dân tộc là công tác chính trị - xã hội tổng hợp, liên quan mật thiết đến nhiều lĩnh vực kinh tế - chính trị - xã hội của đất nước, cần có chế độ đào tạo, sử dụng đãi ngộ cán bộ làm công tác này cho phù hợp hơn. □